

PAPER DETAILS

TITLE: ERTELENMİS VERGİLERİN FİNANSAL TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ KULLANILARAK İNCELENMESİ

AUTHORS: Numan Emre ERGİN,Yıldız AYANOĞLU

PAGES: 575-603

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1133177>

ERTELENMİŞ VERGİLERİN FİNANSAL TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ORAN ANALİZİ YÖNTEMİ KULLANILARAK İNCELENMESİ*

Öğr. Gör. Dr. Numan Emre ERGİN**
Prof. Dr. Yıldız AYANOĞLU***

Muhasebe Bilim
Dünyası Dergisi
Eylül 2016; 18 (3); 575 - 603

575

ÖZ

Ertelenmiş vergi ticari kârla muhasebe kârı arasında bir köprü kurar. Vergi kanunları açısından vergi, devletin kurum kazancından aldığı pay iken Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları açısından işletmenin döneme ilişkin giderlerinden birisidir. Bu yaklaşım farkı ve muhasebenin dönemsellik kavramı ertelenmiş vergi hesaplamasını gerektirmektedir. Ertelenmiş vergiler, varlık ve borçların defter değerleri ile vergiye esas değerleri arasındaki geçici farklardan, gelecek dönemlere devreden kullanılmamış mali zararlardan ve vergi avantajlarından kaynaklanmakta olup finansal tablolarda dönem vergilerinden ayrı olarak raporlanmaktadır. Ertelenmiş vergiler finansal tablo kullanıcıları açısından önemli bilgiler taşımakta olup oran analizi yönteminin kullanılması durumunda kârlılık ve mali yapı oranları üzerinde etkilidir.

Anahtar Kelimeler: Ertelenmiş Vergi, Finansal Analiz, Oran Analizi, TMS 12

JEL Sınıflandırması: H25, M40, M41, M49

AN EXAMINATION OF THE EFFECTS OF DEFERRED TAXES ON FINANCIAL STATEMENTS USING RATIO ANALYSIS METHOD

ABSTRACT

Deferred tax is a bridge between taxable profit and accounting profit. Tax laws consider tax as a government share from companies' profits, whereas

* Makale gönderim tarihi: 27.06.2015; kabul tarihi: 30.07.2016.

Bu çalışma, Gazi Üniversitesi İşletme ana bilim dalı Muhasebe-Finansman bilim dalında hazırlanan “Türkiye Muhasebe (Finansal Raporlama) Standartları ile Türk Vergi Mevzuatı Arasındaki Farkların Ertelenmiş Vergilere Etkisi ve Bist-50 Şirketleri Üzerinde Yapılan Bir Analiz” isimli doktora tezinin uygulama bölümünden üretilmiştir.

** Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesi, Vergi Başmüfettişi (Eski Baş Hesap Uzmanı), n.emre.ergin@hotmail.com

*** Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü, yildiz.ayanoglu@gazi.edu.tr

International Accounting/Financial Reporting Standarts consider tax as an expense. These different approaches and the periodicity principle of accounting require the calculation of deferred taxes. Deferred taxes are formed by the temporary differences between the carrying amount of an asset or liability in the statement of financial position and its tax base; unused tax losses and unused tax credits. They are reported separately from the current taxes in the financial statements. Deferred taxes carry highly important information for the financial statement users and they have influence on profitability and financial position ratios, if ratio analysis method is used.

Keywords: Deferred taxes, Financial Analysis, Ratio Analysis, IAS 12

JEL Classification: H25, M40, M41, M49

1. GİRİŞ

Kurumların kârı üzerinden alınan verginin “devletin işletmenin dağıtılabilir kârından aldığı pay” mı olduğu yoksa “işletme gideri” mi olduğu konusu literatürde tartışıla gelen konulardan olmuştur. Genellikle vergi kanunlarınca kabul edilen birinci görüşte cari dönemin vergi tutarı, ticari kâr – mali kâr farklarının vergisel etkisini yansıtmadığından, dönemin kurumlar vergisi borcuna eşittir ve ticari kâr – mali kâr arasındaki ertelenmiş vergiye neden olan farklılıklar ortadan kalktıkları dönemde vergi giderine/borcuna dâhil edilir. Ancak, bu durum muhasebenin dönemsellik ilkesine ve tahakkuk esasının özüne terstir. Uluslararası Muhasebe/Finansal Raporlama Standartları tarafından benimsenen ikinci görüş açısından ilgili döneme ilişkin vergi, dönemde tahakkuk eden tüm vergi gelir ve giderlerini yansıtmalıdır. Bu görüşe göre, dönemler arası vergi dağıtımı dönemin gerçek net kârına ulaşmak için gereklidir. Bu yolla dönemin vergi beyannamesinde raporlanan tutarına eşit bir kurumlar vergisi gideri ile elde edilenden çok daha sağlıklı bir şekilde dönemin gelir ve giderlerinin karşılaştırılması mümkündür.

Muhasebede dönemsellik ilkesi gereği, bir döneme ilişkin faaliyet sonuçları (gelir, gider ve kâr) ilgili dönemin kayıtlarına yansıtılmalıdır. Ancak, mali kâr üzerinden hesaplanan vergi yükümlülüğü, ticari kâr - mali kâr arasındaki farklılıklardan dolayı dönemsellik ilkesinden sapmaya yol açar. İşte dönemsellik ilkesinden sapmaya yol açan bu ayrımın etkisini mali tablolarda bertaraf etmek için “ertelenmiş vergi” kavramı kullanılır. Diğer bir ifadeyle, ticari kâr üzerinden hesaplanması

gereken vergi yükümlülüğünün mali tablolarda gösterilmesi, mali kâr üzerinden hesaplanan vergi ve ertelenmiş vergilerin birlikte hesaplanıp gösterilmesiyle mümkündür. Bu durumda, ertelenmiş vergi farkları kısaca dönemler arası vergi kaymaları olarak tanımlanabilir.

Ertelenmiş vergi konusu TMS 12 Gelir Vergileri Standardında düzenlenmiştir. Bu çalışmada söz konusu Standardın düzenlemelerine özetle değinilecek ve ertelenmiş vergilerin finansal tablolar üzerindeki etkileri BİST-50 endeksine kote şirketlerin finansal tabloları ve oran analizi yöntemi kullanılarak incelenmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Ertelenmiş vergilerin finansal bilgi kullanıcıları açısından önemi farklı boyutları ile literatürde incelenmiştir. Ertelenmiş vergilerin finansal tablolar üzerindeki etkileri konusunda da çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır. Ancak Ayanoglu (2001), gerçek bir işletme verilerini kullanarak ertelenen vergilerin oran analizine etkisi konusunda ülkemizdeki ilk çalışmalardan birini yapmıştır.

Yereli, Kayalı, ve Yeğinboy, (2012) tarafından yapılan çalışmada ise İMKB’de işlem gören, tekstil sektöründe faaliyet gösteren 13 şirketin 2009 yılı finansal tabloları dikkate alınarak ertelenmiş vergilerin finansal oranla üzerindeki etkisi incelenmiştir. Çalışmada, ertelenmiş verginin hesaplandığı ve hesaplanmadığı durumlarda, sürdürülen faaliyetlerden dönem kârının satışlar içindeki payı incelendiğinde, ertelenmiş verginin dikkate alınmasıyla, dönem sonunda kâra geçmiş şirketler üzerinde etkisi, az da olsa artış yönünde, dönem sonunda zarar etmiş olan şirketlerin üzerinde etkisi ise azalış yönünde olduğu saptanmıştır. Varlıkların verimli kullanılıp kullanılmadığını gösteren Sürdürülen Faaliyetler Dönem Kârı/Toplam Varlıklar oranı incelendiğinde, ertelenmiş verginin aktif kârlılık üzerinde etkisinin fazla olmadığı; oranın 9 şirkette azalma, 2 firmada artış gösterirken 2 firmada değişmediği görülmüştür. Görülen azalma ise artıştan daha şiddetlidir. Ertelenmiş verginin özkaynaklar kârlılık oranı üzerindeki etkisi ise genelde olumsuz yönde olmuştur (10 şirkette azalma, 2 şirkette artış olmuş, 1 şirkette değişim olmamış, azalışların şiddeti artışa göre daha fazladır). Ertelenmiş verginin finansman oranı olan Özkaynaklar/Kaynaklar Toplamı üzerindeki etkisi diğer oranlara göre daha fazla olmuştur (10 şirkette azalma, 3 şirkette artış olmuş olup

azalmanın şiddeti artışa göre çok daha fazladır). Böylece, ertelenmiş vergilerin oran analizindeki etkisi ampirik olarak da ortaya konulmuştur.

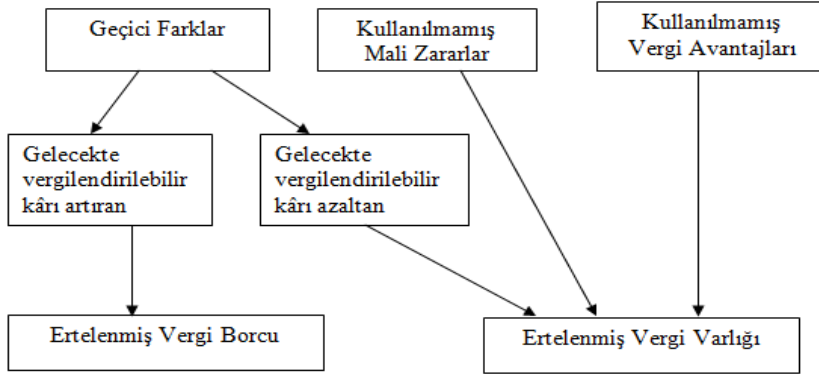
3. TMS 12 GELİR VERGİLERİ STANDARDI'NA GÖRE ERTELENMİŞ VERGİ

TMS 12 Gelir Vergileri Standardının amacı; gelir vergilerinin (kurum kazancı üzerinden hesaplanan vergilerin) saptanmasını ve muhasebeleştirilmesini düzenlemektir. Standart ertelenmiş verginin hesaplanmasında, muhasebe literatüründe “Varlık-Yükümlülük (Bilanço) Yaklaşımı” olarak bilinen yöntemi benimsemiştir. Söz konusu yaklaşımda finansal durum tablosunda (bilançoda) yer alan iktisadi kıymetlerin defter değerleri (TMS/TFRS değerleri) ile vergiye esas değerleri (vergi kanunlarınca yapılan değerleme sonucu oluşan değerler) kıyaslanmakta ve iki değer arasındaki farklılıklardan geçici nitelikte olanlar üzerinden bir yandan ertelenmiş vergi varlığı veya yükümlülüğü hesaplanırken, diğer yandan da ertelenmiş vergi geliri veya gideri hesaplanmaktadır.

Bir varlık veya borcun finansal durum tablosundaki (bilançodaki) defter değeri ile bunların vergi açısından taşıdıkları değerler arasındaki geçici farklardan, gelecek dönemlerde faydalanma veya ödeme yapıldığında o dönemlerin vergiye tabi kârını artıranlar **vergilendirilebilir geçici fark**, azaltanlar **indirilebilir geçici fark** olarak tanımlanmıştır. Vergilendirilebilir geçici farkların vergi oranıyla çarpılması sonucunda **ertelenmiş vergi yükümlülüğü (borcu)**, indirilebilir geçici farkların vergi oranıyla çarpılması sonucunda ise **ertelenmiş vergi varlığı** hesaplanır. Ertelenmiş vergi varlığı veya borcu, raporlama dönemi sonu (bilanço tarihi) itibarıyla yürürlükte olan veya yürürlüğe girmesi kesine yakın olan vergi oranlarına (ve vergi kanunlarına) dayanılarak varlıkların gelire dönüştüğü veya borçların ödendiği dönemlerde uygulanması beklenen vergi oranları kullanılmak suretiyle hesaplanır.

Görüldüğü üzere, varlık ve borçların defter değerleri ile vergiye esas değerleri arasındaki geçici farklar ertelenmiş verginin kaynaklarıdır. Standart açısından mahsup edilememiş (gelecek dönemlere devreden) mali zararlar ile kullanılmamış vergi avantajları da ertelenmiş vergilerin

diğer kaynaklarıdır. Bu durumda ertelenmiş vergi hesaplanmasına neden olan faktörler aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

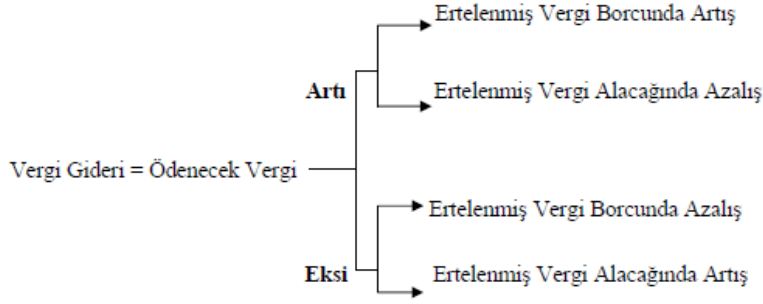

Şekil-1: Ertelenmiş Verginin Kaynakları

Bilançoda ertelenmiş vergi varlığı veya ertelenmiş vergi borcunun değerindeki net değişim (dönem sonu ve dönem başı bilançolarında raporlanan tutarlar arasındaki fark) kapsamlı gelir tablosunda ertelenmiş vergi geliri veya gideri olarak raporlanır. Diğer bir ifadeyle, bilançoda raporlanan net ertelenmiş vergi varlığında artış (azalma) olması durumunda ertelenmiş vergi geliri (gideri), net ertelenmiş vergi borcunda artış (azalma) olması durumunda ertelenmiş vergi gideri (geliri) raporlanır. Ertelenmiş vergiye neden olan faaliyet veya olayın sonucu kâr zararda raporlanıyorsa, ertelenmiş vergi etkisi de kâr zararda raporlanır. Ertelenmiş vergiye neden olan faaliyet veya olayın sonucu diğer kapsamlı gelir tablosunda raporlanıyorsa ertelenmiş vergi etkisi de diğer kapsamlı gelir tablosunda raporlanır.

Dönemin vergi gideri de dönem vergisi ile (vergi kanunlarına göre ilgili yılın mali kârı üzerinden hesaplanan vergi) ertelenmiş vergi gideri (gelirinin) toplamından ibarettir. Dönemin Vergi gideri aşağıda yer alan şekildeki gibi formüle edilebilir.

$$\text{Vergi Gideri} = \text{Dönem Vergisi} + \text{Ertelenmiş Vergi}$$

Şekil:-2: Dönem Vergi Giderinin Hesaplanması

Kaynak: REVSINE, L. ve diğerleri (2005, 669).

4. ERTELENMİŞ VERGİLERİN FİNANSAL TABLOLAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

4.1. İncelemenin Konusu ve Yöntemi

Çalışmanın bu bölümünde, ertelenmiş vergilerin, hisse senetleri Borsa İstanbul (BİST)’da işlem gören şirketlerin finansal tabloları üzerindeki etkileri incelenmiştir. Analiz yöntemi olarak “oran analizi yöntemi” kullanılacak, inceleme örneği olarak da BİST-50 endeksinde işlem gören şirketler ele alınmıştır.

Çalışmada BİST-50 endeksine kote şirketlerin finansal tabloları ve dipnotları irdelenerek analizde kullanılacak olan ertelenmiş vergilere ve ilgili diğer finansal tablo kalemlerine ilişkin veriler derlenmiştir. Söz konusu verilerin detayı çalışmanın 2 numaralı ekinde yer almaktadır. BİST-50 endeksine dahil olan 3 şirket ise (Emlak Konut Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, Gözde Girişim, İş Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı) kurumlar vergisinden muaf olduğundan finansal tablolarında ertelenmiş vergi hesaplamamışlardır. Bu nedenle, söz konusu şirketler analiz dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla 47 şirket incelemeye konu olmuştur.

Oran analizi ile mali tablolarda yer alan tutarların nispi ilişkileri incelenerek işletmenin mali durumu konusunda bilgi edinilir. Literatürde en çok kullanılan oranlar temelde şu dört başlık altında sınıflandırılmaktadır: Likidite Oranları, Mali Yapı Oranları, Faaliyet Oranları ve Kârlılık Oranları. Ertelenmiş vergilerin bir yandan

bilançoda vergi borcu veya vergi alacağı olarak, diğer taraftan gelir tablosunda bir gider veya gelir (ertelenmiş vergi gideri/geliri) olarak kaydedilmesi, oran analizi açısından önemli etkiler doğurur. Ertelenmiş vergiler bilançoda duran varlık ve uzun vadeli yabancı kaynaklarda raporlandığından likidite oranları üzerinde etkili değildir. Ayrıca ticari alacak, ticari borç, net satışlar, net işletme sermayesi değişmediğinden (duran varlık devir hızı, toplam aktif devir hızı, özkaynak aktif devir hızı gibi bazı oranlar hariç) faaliyet oranları üzerinde de etkili değildir. Ertelenmiş vergilerin etkisi daha çok mali yapı oranları ile kârlılık oranlarında görülür.

Bu çalışmada ertelenmiş vergilerin mali yapı oranları ile kârlılık oranlarından en çok kullanılanlar üzerindeki etkisi araştırılmıştır. İnceleme yapılırken şirketlerin ertelenmiş vergi raporladıkları finansal tablolardan yola çıkılmış ve eğer ertelenmiş vergiler raporlanmasaydı finansal tablo kalemlerinin alacakları değerler dikkate alınmıştır. Diğer bir ifadeyle, mali yapı oranları ile kârlılık oranlarının hesaplanmasında kullanılan kalemlerin ertelenmiş vergi raporlanması durumundaki değerleri ile ertelenmiş vergi raporlanmasaydı alacakları değerler hesaplanarak her iki durumdaki oranlar karşılaştırılmıştır. İnceleme dönemi olarak 2014 yılına ilişkin finansal tablolar ve dipnotları kullanılmıştır.

4.2. Ertelenmiş Vergilerin Kaynakları ve Finansal Tablolardaki Büyüklükleri

Araştırmaya dahil edilen şirketlerin finansal tablo dipnotlarının incelenmesi sonucunda, raporlanan ertelenmiş vergilerin temel olarak aşağıdaki faktörlerden kaynaklandığı görülmektedir. Tablo 1'in detayları çalışmanın 1 numaralı ekinde yer almaktadır.

Tablo 1: Ertelenmiş Vergilere Neden Olan Faktörler

Ertelenmiş Vergiye Neden Olan Faktörler	Şirket Sayısı	Ertelenmiş Vergiye Neden Olan Faktörler	Şirket Sayısı
Maddi ve Maddi Olmayan Duran V.	42	Gider tahakkukları/ Ertelenmiş gider	9
Kıdem tazminatı	40	Gelir tahakkukları/ Ertelenmiş gelirler	7
Borç karşılıkları	33	Yatırım amaçlı gayrimenkul	5

Stoklar	31	Finansal Borçlar	4
Taşınan mali zararlar	27	Devlet Teşvikleri	2
Ticari Alacak/Borç	24	Satış/satış indirimi	2
Çalışanlara sağlanan faydalar	21	Ülke riski değerlendirme farkı	1
Kullanılabilecek vergi avantajı	21	İnşaat Sözleşmeleri	1
Finansal Varlıklar	18	Finansal Kiralama	1
Türev araçlar	17	İşletme birleşmeleri	1
Ertelenmiş finansman geliri/gideri	12	Müşterek faaliyet yatırımları	1
Yabancı para kur farkı	10	İştirak/Bağlı ortaklık yatırımları	1

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere, araştırma konusu şirketlerde ertelenmiş vergilere neden olan en önemli faktörler maddi ve maddi olmayan duran varlıkların ölçümü, kıdem tazminatı hesaplaması, borç karşılıkları hesaplaması, stokların değerlemesi, kullanılmamış mali zararlar, ticari alacak ve borçların değerlemesidir.

İnceleme konusu şirketlerin finansal raporlarından derlenen ve çalışmanın 2 numaralı ekinde yer alan seçilmiş finansal tablo kalemlerinden görüleceği üzere, 17 şirket ertelenmiş vergi varlığı veya borcunu netleştirerek bilançolarında raporlamış ve brüt tutarları dipnotlarda açıklamışken, 30 şirket brüt tutarlar üzerinden hem ertelenmiş vergi varlığı hem de ertelenmiş vergi borcu raporlamıştır. Ayrıca 17 şirket net ertelenmiş vergi borcu, 30 şirket ise net ertelenmiş vergi varlığı raporlamıştır. Diğer taraftan, 34 şirket Kâr Zarar Tablosunda ertelenmiş vergi geliri raporlarken 13 şirket ertelenmiş vergi gideri raporlamıştır.

Ertelenmiş vergilerin bilanço ve gelir (kâr-zarar) tablosu içerisindeki büyüklükleriaki tablo ile karşılaşılmaktadır. Tablo hazırlanırken ertelenmiş vergi varlığı/yükümlülüğü/geliri/gideri tutarlarının mutlak değerleri net satışlar ile toplam aktif tutarına oranlanmıştır. Ertelenmiş vergi geliri/gideri olarak da kapsamlı gelir tablosunun kâr/zarar tablosu kısmında raporlanan tutarlar dikkate alınmıştır.

Tablo 2: Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tabloların İçindeki Payı

	Bilanço İçindeki Pay			Gelir Tablosu İçindeki Pay		
	Net EVV/EVY	Toplam Aktif (Bin TL)	Yüzde (%)	Ert. Vergi Geliri/Gideri	Net Satışlar (Bin TL)	Yüzde (%)
AEFES	-1.480.231	20.113.805	7,359	56.255	10.079.137	0,558
AFYON	314	70.962	0,442	-1.243	77.036	1,614
AKBNK	-32.537	218.696.598	0,015	155.095	14.690.586	1,056
AKSEN	11.048	3.459.741	0,319	22.377	1.957.438	1,143
ARCLK	-168.069	12.395.005	1,356	-12.752	12.514.033	0,102
ASELS	281.235	4.985.434	5,641	81.030	2.498.109	3,244
BAGFS	1.514	726.336	0,208	156	330.333	0,047
BIMAS	-13.578	3.238.131	0,419	-3.616	14.463.059	0,025
CCOLA	-212.317	7.201.860	2,948	-12.742	5.985.370	0,213
DOAS	2.596	2.827.257	0,092	365	7.692.702	0,005
DOHOL	-44.511	6.877.335	0,647	-6.609	3.543.263	0,187
ECILC	-70.833	3.263.485	2,170	1.419	1.046.781	0,136
EGEEN	579	159.435	0,363	-535	229.402	0,233
ENKAI	-833.332	18.117.027	4,600	-92.414	12.727.939	0,726
EREGL	-626.229	15.933.674	3,930	-38.735	11.484.137	0,337
FROTO	483.516	7.235.393	6,683	181.151	11.924.837	1,519
GARAN	450.957	247.051.091	0,183	349.706	16.518.449	2,117
GOLTS	-282	574.325	0,049	4.446	352.111	1,263
GUBRF	-14.761	3.271.645	0,451	13.824	2.848.230	0,485
HALKB	304.993	157.354.261	0,194	396.704	11.718.970	3,385
ISCTR	636.055	275.776.433	0,231	287.857	17.752.690	1,621
KARSN	32.064	1.134.688	2,826	11.425	358.284	3,189
KCHOL	2.109.246	63.941.008	3,299	1.253.277	68.336.365	1,834

KOZAA	70.460	2.782.162	2,533	51.917	1.034.608	5,018
KOZAL	58.948	2.019.552	2,919	52.936	885.888	5,975
KRDMD	7.938	3.541.610	0,224	-10.208	2.189.238	0,466
MGROS	-115.211	5.593.495	2,060	-214	8.122.667	0,0026
NETAS	2.435	901.106	0,270	7.634	740.959	1,030
OTKAR	39.336	1.235.552	3,184	-4.431	1.231.634	0,360
PETKM	44.480	3.788.257	1,174	70.450	4.132.846	1,705
PGSUS	-115.240	3.534.719	3,260	11.591	3.081.728	0,376
SAHOL	362.437	230.526.555	0,157	229.008	10.517.510	2,177
SISE	204.512	12.349.787	1,656	95.973	6.875.894	1,396
TATGD	3.050	663.966	0,459	598	817.038	0,073
TAVHL	196.910	7.465.541	2,638	25.245	2.648.050	0,953
TCELL	2.780	23.668.317	0,012	-21.655	12.043.587	0,180
THYAO	-1.517.938	31.875.607	4,762	-432.012	24.157.801	1,788
TKFEN	-16.862	4.955.482	0,340	10.319	4.474.755	0,231
TOASO	128.500	7.124.284	1,804	122.645	7.440.009	1,648
TRKCM	19.554	4.383.746	0,446	39.935	2.018.618	1,978
TSKB	18.933	16.225.701	0,117	27.974	819.918	3,412
TTKOM	30.379	19.877.787	0,153	89.277	13.601.623	0,656
TUPRS	2.623.134	21.932.560	11,960	1.291.607	39.722.712	3,252
ULKER	-21.744	3.188.191	0,682	13.703	2.891.214	0,474
VAKBN	157.751	163.551.462	0,096	134.235	11.664.524	1,151
VESTL	-15.667	7.321.345	0,214	2.088	7.767.303	0,027
YKBNK	169.867	194.958.705	0,087	172.108	12.633.965	1,362
Ortalama			1,822			1,292

Yukarıdaki tablodan görüleceği üzere, ertelenmiş vergilerin bilanço içindeki büyüklüğüne bakılınca net ertelenmiş vergi varlık/yükümlülüğünün toplam aktif içindeki ortalama payının % 1,822 olduğu, en yüksek oranın % 11,96 ile TÜPRAŞ'a, en düşük oranın ise % 0,012 ile TÜRKCELL'e ait olduğu görülmektedir.

Ertelenmiş vergilerin gelir tablosu içindeki büyüklüğüne bakılınca, ertelenmiş vergi gideri/gelirinin net satışlar içindeki ortalama payının % 1,292 olduğu, en yüksek oranın % 5,975 ile KOZA Altın'a, en düşük oranın ise % 0,0026 ile MİGROS'a ait olduğu görülmektedir.

Yukarıdaki verilerden ertelenmiş vergilere ilişkin olarak raporlanan tutarların ortalama bilanço ve gelir tablosunda büyük bir yer tutmadığı, nispeten önemsiz olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

4.3. Ertelenmiş Vergilerin Oran Analizine Etkileri

4.3.1. Ertelenmiş Vergilerin Kârlılık Oranlarına Etkisi

Ertelenmiş vergilerin **Net Kârlılık Oranı** (Net Kâr/Net Satışlar), **Varlıkların Getirisi** (Net Kâr/Toplam Aktif) ve **Özkaynakların Getirisi** (Net Kâr/Özkaynaklar) üzerindeki etkisi tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: Ertelenmiş Vergilerin Kârlılık Oranları Üzerindeki Etkisi

İŞLETMELER	Ertelenmiş Vergi Hesaplandığı Durum	Ertelenmiş Vergi Hesaplanmadığı Durum	Kar Marjı daki Değişim	Ertelenmiş Vergi Hesaplandığı Durum	Ertelenmiş Vergi Hesaplanmadığı Durum	Getirideki Değişim	Ertelenmiş Vergi Hesaplandığı Durum	Ertelenmiş Vergi Hesaplanmadığı Durum	Getiri deki Değişim
	Kar Marjı	Kar Marjı	(%)	Varlık. Getirisi	Varlık. Getirisi	(%)	Özkay. Getirisi	Özkay. Getirisi	(%)
AEFES	-0,033	-0,038	14,5	-0,016	-0,019	14,5	-0,028	-0,033	14,5
AFYON	0,168	0,185	-8,7	0,183	0,200	-8,7	0,243	0,267	-8,7
AKBNK	0,230	0,219	4,8	0,015	0,015	4,8	0,129	0,123	4,8
AKSEN	0,020	0,009	131,2	0,011	0,005	131,2	0,039	0,017	131,2
ARCLK	0,051	0,052	-2,0	0,051	0,052	-2,0	0,145	0,148	-2,0
ASELS	0,140	0,108	30,1	0,070	0,054	30,1	0,158	0,121	30,1
BAGFS	0,066	0,066	0,7	0,030	0,030	0,7	0,077	0,077	0,7
BIMAS	0,027	0,028	-0,9	0,122	0,123	-0,9	0,344	0,347	-0,9

COLLA	0,058	0,060	-3,5	0,048	0,050	-3,5	0,103	0,107	-3,5
DOAS	0,033	0,033	0,1	0,090	0,089	0,1	0,205	0,204	0,1
DOHOL	-0,088	-0,086	-2,2	-0,045	-0,044	-2,2	-0,107	-0,105	-2,2
ECILC	-0,059	-0,060	2,3	-0,019	-0,019	2,3	-0,022	-0,023	2,3
EGEEN	0,247	0,250	-0,9	0,356	0,359	-0,9	0,425	0,429	-0,9
ENKAI	0,118	0,125	-5,8	0,083	0,088	-5,8	0,124	0,132	-5,8
EREGL	0,145	0,148	-2,3	0,104	0,107	-2,3	0,161	0,165	-2,3
FROTO	0,050	0,035	43,8	0,082	0,057	43,8	0,216	0,150	43,8
GARAN	0,223	0,202	10,5	0,015	0,013	10,5	0,138	0,125	10,5
GOLTS	0,128	0,116	10,9	0,079	0,071	10,9	0,137	0,123	10,9
GUBRF	0,155	0,150	3,2	0,135	0,131	3,2	0,345	0,334	3,2
HALKB	0,195	0,161	21,0	0,015	0,012	21,0	0,145	0,120	21,0
ISCTR	0,210	0,194	8,4	0,014	0,012	8,4	0,118	0,109	8,4
KARSN	-0,279	-0,311	10,3	-0,088	-0,098	10,3	-0,430	-0,479	10,3
KCHOL	0,062	0,043	42,3	0,066	0,046	42,3	0,144	0,101	42,3
KOZAA	0,385	0,335	15,0	0,143	0,125	15,0	0,161	0,140	15,0
KOZAL	0,559	0,499	12,0	0,245	0,219	12,0	0,265	0,237	12,0
KRDMD	0,151	0,156	-3,0	0,093	0,096	-3,0	0,211	0,217	-3,0
MGROS	0,012	0,012	-0,2	0,018	0,018	-0,2	0,107	0,107	-0,2
NETAS	0,016	0,006	181,3	0,013	0,005	181,3	0,037	0,013	181,3
OTKAR	0,059	0,063	-5,7	0,059	0,062	-5,7	0,298	0,316	-5,7
PETKM	0,002	-0,015	114,0	0,002	-0,016	114,0	0,004	-0,028	114,0
PGSUS	0,047	0,043	8,8	0,041	0,037	8,8	0,123	0,113	8,8
SAHOL	0,414	0,392	5,6	0,019	0,018	5,6	0,118	0,112	5,6
SISE	0,061	0,047	29,6	0,034	0,026	29,6	0,058	0,045	29,6
TATGD	0,184	0,183	0,4	0,226	0,225	0,4	0,429	0,428	0,4
TAVHL	0,234	0,225	4,2	0,083	0,080	4,2	0,295	0,283	4,2
TCELL	0,119	0,121	-1,5	0,061	0,062	-1,5	0,086	0,088	-1,5
THYAO	0,075	0,093	-19,2	0,057	0,071	-19,2	0,199	0,246	-19,2
TKFEN	0,013	0,011	21,7	0,012	0,010	21,7	0,029	0,024	21,7

Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerinin Oran Analizi Yöntemi
Kullanılarak İncelenmesi

TOASO	0,077	0,061	27,2	0,081	0,063	27,2	0,256	0,201	27,2
TRKCM	0,147	0,127	15,6	0,068	0,058	15,6	0,117	0,101	15,6
TSKB	0,456	0,422	8,1	0,023	0,021	8,1	0,154	0,143	8,1
TTKOM	0,145	0,138	4,7	0,099	0,095	4,7	0,312	0,298	4,7
TUPRS	0,037	0,004	723,5	0,067	0,008	723,5	0,237	0,029	723,5
ULKER	0,081	0,077	6,2	0,074	0,069	6,2	0,191	0,180	6,2
VAKBN	0,156	0,144	8,0	0,011	0,010	8,0	0,121	0,112	8,0
VESTL	0,013	0,013	2,0	0,014	0,014	2,0	0,076	0,074	2,0
YKBNK	0,163	0,149	9,1	0,011	0,010	9,1	0,102	0,093	9,1
Ortalama	0,116	0,106	9,7	0,063	0,058	8,5	0,145	0,130	10,8

2016/3
587

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda 34 şirketin net kârlılık oranında artış görülürken 13 şirkette azalma görülmektedir. Diğer bir ifadeyle 34 şirkette ertelenmiş vergi geliri hesaplanması net kârlılık üzerinde de olumlu etki yapmıştır. Ertelenmiş vergi hesaplandığı durumunda net kârlılık oranı ortalama olarak 0,116 iken ertelenmiş vergi hesaplanmadığı durumda oran ortalama olarak 0,106'dır. Bu durumda net kârlılık oranı, ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda ortalama % 9,7 oranında artmıştır.

Diğer taraftan, ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda 34 şirketin varlıkların getirisinde artış görülürken 13 şirkette azalma saptanmıştır. Ertelenmiş vergi hesaplandığı durumunda varlıkların getirisi ortalama olarak 0,063 (% 6,3) iken ertelenmiş vergi hesaplanmadığı durumda ortalama olarak 0,106 (% 10,6) olmuştur. Bu durumda varlıkların getirisi, ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda ortalama % 8,5 oranında artmıştır.

Son olarak ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda, diğer oranlarda olduğu gibi 34 şirketin özkaynakların getirisinde artış görülürken 13 şirkette azalma görülmektedir. Ertelenmiş vergi hesaplandığı durumunda özkaynakların getirisi ortalama olarak 0,145 (% 14,5) iken ertelenmiş vergi hesaplanmadığı durumda ortalama olarak 0,13 (% 13)'dür. Bu durumda özkaynakların getirisi, ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda ortalama % 10,8 oranında artmıştır. Diğer oranlarda olduğu gibi bu oranda da en fazla artış (% 723,5)TÜPRAS'ta, azalma ise THY'de (%19,2) görülmüştür.

4.3.2. Ertelenmiş Vergilerin Mali (Finansal) Yapı Oranlarına Etkisi

Ertelenmiş vergilerin **Finansal Kaldıraç** (Toplam Borç/Toplam Aktif) ve **Finansman** (Özkaynak/Toplam Borç) **Oranı** üzerindeki etkisi aşağıdaki tabloda 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4: Ertelenmiş Vergilerin Mali Yapı Oranları Üzerindeki Etkisi

	Finansal Kaldıraç Oranı			Finansman Oranı		
	Ertelenmiş Vergi Hesaplandığı Durum	Ertelenmiş Vergi Hesaplanmadığı Durum	Finansal Kaldıraç Oranındaki Değişim (%)	Ertelenmiş Vergi Hesaplandığı Durum	Ertelenmiş Vergi Hesaplanmadığı Durum	Finansman Oranındaki Değişim (%)
AEFES	0,412	0,365	12,78	1,426	1,736	-17,9
AFYON	0,249	0,250	-0,44	3,024	3,006	0,6
AKBNK	0,880	0,880	0,002	0,136	0,136	-0,002
AKSEN	0,705	0,707	-0,32	0,419	0,415	1,1
ARCLK	0,645	0,640	0,76	0,550	0,562	-2,1
ASELS	0,555	0,588	-5,64	0,802	0,700	14,5
BAGFS	0,611	0,612	-0,21	0,637	0,633	0,5
BIMAS	0,645	0,644	0,23	0,550	0,554	-0,7
CCOLA	0,532	0,517	2,75	0,881	0,933	-5,5
DOAS	0,563	0,563	-0,09	0,777	0,775	0,2
DOHOL	0,577	0,574	0,48	0,733	0,742	-1,1
ECILC	0,154	0,135	13,88	5,495	6,397	-14,1
EGEEN	0,164	0,164	-0,36	5,111	5,089	0,4
ENKAI	0,333	0,300	10,71	2,007	2,329	-13,8
EREGL	0,353	0,326	8,11	1,833	2,063	-11,1
PROTO	0,619	0,664	-6,68	0,615	0,507	21,3
GARAN	0,892	0,894	-0,18	0,121	0,119	1,7
GOLTS	0,425	0,425	0,07	1,350	1,352	-0,1
GUBRF	0,609	0,607	0,29	0,641	0,646	-0,7
HALKB	0,899	0,901	-0,19	0,112	0,110	2,0

Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerinin Oran Analizi Yöntemi
Kullanılarak İncelenmesi

ISCTR	0,885	0,887	-0,23	0,130	0,127	2,0
KARSN	0,795	0,818	-2,83	0,258	0,223	16,0
KCHOL	0,542	0,560	-3,30	0,846	0,785	7,8
KOZAA	0,108	0,111	-2,53	8,245	8,011	2,9
KOZAL	0,075	0,077	-2,92	12,386	11,995	3,3
KRDMD	0,556	0,558	-0,22	0,797	0,793	0,5
MGROS	0,836	0,832	0,42	0,197	0,202	-2,5
NETAS	0,642	0,643	-0,27	0,558	0,554	0,8
OTKAR	0,802	0,829	-3,18	0,246	0,207	19,2
PETKM	0,424	0,429	-1,17	1,360	1,333	2,1
PGSUS	0,671	0,660	1,68	0,489	0,514	-4,9
SAHOL	0,840	0,841	-0,16	0,190	0,188	1,0
SISE	0,414	0,421	-1,66	1,417	1,377	2,9
TATGD	0,473	0,475	-0,46	1,115	1,105	0,9
TAVHL	0,718	0,738	-2,64	0,392	0,356	10,3
TECELL	0,295	0,295	-0,01	2,391	2,391	0,0
THYAO	0,713	0,698	2,06	0,403	0,432	-6,7
TKFEN	0,597	0,596	0,23	0,674	0,678	-0,6
TOASO	0,685	0,698	-1,80	0,459	0,433	6,1
TRKCM	0,421	0,423	-0,45	1,374	1,363	0,8
TSKB	0,851	0,852	-0,12	0,176	0,174	0,8
TTKOM	0,683	0,684	-0,15	0,464	0,462	0,5
TUPRS	0,717	0,814	-11,96	0,395	0,228	73,1
ULKER	0,614	0,612	0,43	0,628	0,635	-1,1
VAKBN	0,909	0,909	-0,10	0,101	0,100	1,1
VESTL	0,813	0,812	0,05	0,230	0,231	-0,3
YKBNK	0,896	0,897	-0,09	0,116	0,115	0,8
Ortalama	0,591	0,594	-0,47	1,346	1,358	-0,9

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda 17 şirketin finansal kaldıraç oranında artış görülürken 30 şirkette azalma görülmektedir. Ertelenmiş vergi hesaplandığı

durumunda finansal kaldıraç ortalama olarak 0,591 (% 59,1) iken ertelenmiş vergi hesaplanmadığı durumda ortalama olarak 0,594 (% 59,4)'dür. Ortalamada çok büyük bir değişim gözükmesine de bazı şirketlerde ertelenmiş vergi raporlanması durumunda önemli değişiklikler olduğu gözlemlenmektedir. Finansal kaldıraç oranı en fazla artan şirket % 13,88 artışla Eczacıbaşı İlaç (ECILC) iken finansal kaldıraç oranı en fazla azalan şirket % 11,96'lık bir azalma ile TÜPRAŞ'tır. TÜPRAŞ'ın finansal kaldıraç oranı en fazla azalan şirket olması sürpriz olmamıştır. Yukarıda belirtildiği üzere, bu şirket diğerlerine nispeten net olarak en fazla ertelenmiş vergi varlığı raporlayan şirkettir.

Diğer taraftan tablo 4 incelendiğinde, ertelenmiş vergi hesaplanması durumunda yine 30 şirketin finansman oranında artış görülürken 17 şirkette azalma görülmektedir. Ertelenmiş vergi hesaplandığı durumunda finansman oranı ortalama olarak 1,346 iken ertelenmiş vergi hesaplanmadığı durumda finansman oranı ortalama olarak 1,358'dir. Dolayısıyla ertelenmiş vergi hesaplanması ortalamada şirketlerin finansman oranı üzerinde çok küçük de olsa (ortalama % 0,9) olumlu bir etki göstermiştir. Finansman oranı en fazla artan şirket % 73,1'lik bir artışla TÜPRAŞ iken, en fazla azalan şirket % 17,9'luk bir azalma ile Anadolu Efes (EFES)'tir.

Yapılan analizlerden görüldüğü üzere, oran analizi yöntemine göre ertelenmiş vergilerin finansal tablolar üzerindeki etkisi en fazla TÜPRAŞ'ta gözlenmektedir. Bu nedenle, söz konusu şirketin 2014 yılı finansal tablolarında ertelenmiş vergilere ilişkin dipnotlarının ayrıntısına bakmakta fayda bulunmaktadır. Ertelenmiş vergilerin ayrıntısına ilişkin dipnot hesaplamaları aşağıda yer almaktadır. Dipnottan görüleceği üzere, net ertelenmiş vergi varlığına yol açan en büyük kalem yatırım teşvik belgesi kapsamında yapılan yatırımlar nedeniyle devletten alınan teşviklerdir.

Tablo 5: TÜPRAŞ Ertelenmiş Vergiler Dipnot Açıklaması

	Birikmiş geçici farklar		Ertelenmiş vergi (yükümlülüğü)/varlığı	
	31 Aralık 2014	31 Aralık 2013	31 Aralık 2014	31 Aralık 2013
Maddi ve maddi olmayan duran varlıkların kayıtlı değerleri ile vergi matrahları arasındaki fark	1.274.666	1.226.381	(254.933)	(245.276)
Türev araçlar zararı	64.606	-	(12.921)	-
Finansal varlıklar gerçeğe uygun değer farkı	57.112	46.790	(2.856)	(2.340)
Diğer	-	14.760	-	(2.952)
Ertelenmiş vergi yükümlülüğü			(270.710)	(250.568)
Yatırım teşvik geliri (Not 21)	6.297.223	4.163.798	2.888.214	1.579.992
Stratejik yatırım teşvik belgesi kapsamında mahsup edilen teşvik geliri			(72.933)	(41.082)
Kıdem tazminatı ve kıdeme teşvik primi karşılığı	141.395	121.452	28.279	24.290
Stok değer düşüklüğü karşılığı	90.204	-	18.041	-
Kullanılmamış izin ücretleri karşılığı	35.550	30.905	7.110	6.181
Vergi cezası karşılığı	31.302	-	6.260	-
Yedek parça ve malzeme stokları için değer düşüklüğü karşılığı	28.812	30.412	5.762	6.082
Dava karşılıkları	13.743	12.305	2.749	2.461
Türev araçlar gerçeğe uygun değer farkı	559	-	112	-
Ertelenmiş finansal gelirler, (net)	148	4.621	30	924
Diğer	51.100	9.587	10.220	1.917
Ertelenmiş vergi varlığı			2.893.844	1.580.765
Ertelenmiş vergi varlığı - net			2.623.134	1.330.197

Ertelenmiş vergi hareket tablosu aşağıda sunulmuştur:

	2014	2013
Ertelenen vergi varlığı/(yükümlülüğü), net		
1 Ocak	1.330.197	139.216
Cari dönem ertelenen vergi geliri	1.291.607	1.192.319
Aktüeryal kazanç/(kayıp)	1.720	(1.063)
Finansal varlıklar değer artış fonu	(502)	(275)
Nakit akış riskinden korunma kazanç/(kayıpları)	112	-
31 Aralık	2.623.134	1.330.197

Kaynak: www.kap.gov.tr

4.4. Analizin Değerlendirilmesi

Ertelenmiş vergilerin finansal tablolara yansıtılmasıyla, finansal tablolara yansıtılan kâr rakamı işletmenin gerçek kâr rakamı olan ticari kârı yansıtmış olur. Böylece mali kâr ile ticari kâr arasında farklılığa neden olan faktörlerin cari dönem ile gelecek dönemlere etkisi finansal tablolarda gösterilmek suretiyle muhasebenin dönersellik ilkesiyle ve tahakkuk esasıyla uyum sağlanmış olur.

Bilançoda net ertelenmiş vergi varlığı raporlanması cari dönemde ticari kâr üzerinden hesaplanması gerekenden daha fazla vergi ödendiğini, cari dönemde peşin ödenmiş vergi nedeniyle gelecekteki

dönemlerde hesaplanacak mali kâr üzerinden daha az vergi ödeneceğini gösterir. Diğer bir ifadeyle, işletmenin gelecekte ödeyeceği vergiyi önceden ödenmesi nedeniyle devletten bir “vergi alacağı” oluşmaktadır. Net ertelenmiş vergi varlığı raporlanması durumunda, buna paralel olarak kapsamlı gelir tablosunda da ertelenmiş vergi geliri raporlanır. Zira aktifte vergi alacağı olarak oluşan artışın gelir tablosundaki izdüşümü bir gelir kalemi olmalıdır. Ertelenmiş vergiye neden olan geçici farkın kaynağına bağlı olarak söz konusu vergi geliri kâr-zarar tablosunda veya diğer kapsamlı gelir içinde doğrudan özkaynaklarda gösterilir.

Sonuç olarak, net ertelenmiş vergi raporlanması durumunda bilançonun aktifte duran varlıklarda raporlanan ertelenmiş vergi varlığı kadar artarken, pasifte de özkaynak artışı gerçekleşir. Böylece net ertelenmiş vergi varlığı hesaplanması sermayenin korunması üzerinde olumlu etkide bulunur. Net ertelenmiş vergi yükümlülüğü raporlanması halinde ise yukarıdaki açıklamaların tam tersi bir durumla karşılaşılır. Zira bu durumda işletme cari dönemde ticari kâr üzerinden hesaplanması gereken vergiden daha az vergi ödeyerek gelecekte ödeyeceği vergiyi devlete borçlanmaktadır. Borçlanılan söz konusu “ertelenmiş vergi yükümlülüğü” kapsamlı gelir tablosunda ertelenmiş vergi gideri olarak raporlanır. Dolayısıyla, bilançonun pasifinde ertelenmiş vergi yükümlülüğü olarak gerçekleşen artış özkaynaklarda azalışla dengelenir. Diğer bir ifadeyle, net ertelenmiş vergi borcu raporlanması sermaye üzerinde olumsuz etkide bulunur.

BİST-50 endeksine kayıtlı şirketler üzerinde yaptığımız analiz, yukarıda yapılan açıklamaları ampirik olarak desteklemektedir. Finansal tablolarında net ertelenmiş vergi varlığı raporlayan şirketlerin, ertelenmiş vergi hesaplamamaları durumuna göre mali yapı ve kârlılık açısından daha iyi durumda oldukları, net ertelenmiş vergi yükümlülüğü raporlayan şirketlerin ise daha olumsuz durumda oldukları görülmüştür. Söz konusu etkiler raporlanan ertelenmiş vergi kalemlerinin finansal tablolarda küçük bir orana sahip olmaları nedeniyle düşük olsa da ulaşılan sonuçlar yukarıda yapılan açıklamalarla uyumludur.

Ertelenmiş vergi raporlanmasının BİST-50 endeksine kote şirketlerin finansal tabloları üzerindeki etkisinin oran analizi yöntemi kullanılarak değerlendirilmesi sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1- Ertelenmiş vergi raporlanması kârlılık ve mali yapı oranları üzerinde etkilidir.

2- Araştırma konusu şirketlerde ertelenmiş vergilere neden olan en önemli faktörler maddi ve maddi olmayan duran varlıkların ölçümü, kıdem tazminatı hesaplaması, borç karşılıkları hesaplaması, stokların değerlemesi, kullanılmamış mali zararlar, ticari alacak ve borçların değerlemesidir.

3- Şirketler arasında ertelenmiş vergilerin raporlaması konusunda bir uygulama birliği bulunmamaktadır. Bazı şirketler ertelenmiş vergi varlık/yükümlülüğünü net tutar üzerinden, bazı şirketler ise brüt tutar üzerinden raporlamaktadır.

4- Raporlanan ertelenmiş vergilerin finansal tablolar içinde büyüklüğüne bakıldığında, net ertelenmiş vergi varlığı/yükümlülüğünün bilanço; ertelenmiş vergi gideri/gelirinin kâr-zarar tablosu içerisindeki büyüklükleri önemli bir oranda değildir.

5- Ertelenmiş vergi raporlanması kârlılık oranlarından net kârlılık oranı üzerinde ortalama olarak % 9,7 olumlu, varlıkları getirisi oranında ortalama % 8,5 olumlu, özkaynakların getirisi oranında ise ortalama % 10,8 oranında olumlu etki yapmıştır. Dolayısıyla, ertelenmiş vergi hesaplanması şirketlerin kârlılığını pozitif yönde etkilemiştir.

6- Ertelenmiş vergi raporlanması mali yapı oranları üzerindeki etkisi ise ortalamada oldukça önemsizdir. Finansal kaldıraç oranı ortalama olarak % 0,47 azalma, finansman oranı ise ortalama olarak % 0,9 oranında bir azalma göstermiştir.

5. SONUÇ

Ertelenmiş vergi hesaplanması dönemsellik ilkesinin bir gereği olup mali kâr ile ticari kâr arasında bir köprü kurar. TMS/TFRS düzenlemelerine göre ticari kâr üzerinden hesaplanması gereken vergi, döneme ait bir gider veya gelirken (vergi gideri veya geliri), vergi mevzuatı açısından ödenen vergi işletmenin dönem sonunda oluşan net kârından devletin aldığı paydır. İşte gerek bu yaklaşım farkı, gerek muhasebenin dönemsellik ilkesi ertelenmiş vergi hesaplanmasını gerektirir. Diğer bir ifadeyle, ertelenmiş vergi hesaplanması ticari kâr üzerinden hesaplanması gereken ama vergi mevzuatındaki

düzenlemeler uyarınca ticari kârın ait olduğu yıldan başka bir yılda ödenen verginin etkilerinin finansal tablolarda gösterilmesini sağlar.

Ertelenmiş vergi, bir taraftan bilançoda diğer taraftan kapsamlı gelir tablosunda muhasebeleştirilmektedir. Bilançoda net ertelenmiş vergi varlığı raporlanması cari dönemde ticari kâr üzerinden hesaplanması gerekenden daha fazla vergi ödendiğini, cari dönemde peşin ödenmiş vergi nedeniyle gelecekteki dönemlerde hesaplanacak mali kâr üzerinden daha az vergi ödeneceğini gösterir. Başka bir ifadeyle, işletmenin gelecekte ödeyeceği vergiyi önceden ödenmesi nedeniyle devletten bir “vergi” alacağı oluşmaktadır. Net ertelenmiş vergi varlığı raporlanması durumunda, buna paralel olarak kapsamlı gelir tablosunda da ertelenmiş vergi geliri raporlanır. Zira aktifte vergi alacağı olarak oluşan artışın gelir tablosundaki izdüşümü bir gelir kalemi olmalıdır. Ertelenmiş vergiye neden olan geçici farkın kaynağına bağlı olarak söz konusu vergi geliri kâr-zarar tablosunda veya diğer kapsamlı gelir içinde doğrudan özkaynaklarda gösterilir. Sonuç olarak, net ertelenmiş vergi raporlanması durumunda bilançonun aktifi duran varlıklarda raporlanan ertelenmiş vergi varlığı kadar artarken, pasifte de özkaynak artışı gerçekleşir. Böylece net ertelenmiş vergi varlığı hesaplanması sermayenin korunması üzerinde olumlu etkide bulunur. Net ertelenmiş vergi yükümlülüğü raporlanması halinde ise bu açıklamaların tam tersi bir durumla karşılaşılır.

Bu çalışmada BİST-50 endeksine kayıtlı şirketler üzerinde yaptığımız analiz yapılan açıklamaları desteklemektedir. Finansal tablolarında net ertelenmiş vergi varlığı raporlayan şirketlerin, ertelenmiş vergi hesaplamaları durumuna göre mali yapı ve kârlılık açısından daha iyi durumda oldukları, net ertelenmiş vergi yükümlülüğü raporlayan şirketlerin ise daha olumsuz durumda oldukları görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda,

- Ertelenmiş vergi raporlanması kârlılık ve mali yapı oranları üzerinde etkili olduğu,
- Araştırma konusu şirketlerde ertelenmiş vergilere neden olan en önemli faktörler maddi ve maddi olmayan duran varlıkların ölçümü, kıdem tazminatı hesaplaması, borç karşılıkları hesaplaması, stokların değerlemesi, kullanılmamış mali zararlar, ticari alacak ve borçların değerlemesi olduğu,
- Şirketler arasında ertelenmiş vergilerin raporlaması konusunda bir uygulama birliği bulunmadığı; bazı şirketlerin ertelenmiş vergi

varlık/yükümlülüğünü net tutar üzerinden, bazı şirketlerin ise brüt tutar üzerinden raporladıkları,

- Raporlanan ertelenmiş vergilerin finansal tablolar içinde büyüklüğüne bakıldığında, net ertelenmiş vergi varlığı/yükümlülüğünün bilanço; ertelenmiş vergi gideri/gelirinin kâr-zarar tablosu içerisindeki büyüklüklerinin önemli bir oranda olmadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Çalışmadaki sonuçların Yereli, Kayalı, ve Yeğinboy (2012) tarafından tekstil sektöründe faaliyet gösteren işletmeler üzerinden yapılan araştırmanın sonuçları ile örtüşmediği görülmektedir. Söz konusu çalışmada karlılık ve mali yapı oranlarda azalış tespit edilen şirketlerin yaklaşık oranı % 70 (10/13) iken, araştırmamızda tam tersi olarak karlılık oranlarında artış tespit edilen işletmelerin oranı % 72 (34/47), mali yapı oranlarında artış tespit edilen işletmelerin oranı yaklaşık % 64 (30/47) olmuştur. Buradan ertelenmiş vergilerin oranlar üzerindeki etkisinin çoğu işletme üzerinde artış veya azalış yönlü etki ettiği gibi bir kanıya ulaşılmayacağı desteklenmiş olmaktadır. Ancak incelemelerin sektörel bazda ve birden çok yılın verisiyle yapılması durumunda ertelenmiş vergilerin oranlar üzerindeki etkilerine dair farklı sonuçlara ulaşılması da söz konusu olabilir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, A. 2012. “Karşılaştırmalı TMS/IFRS – Vergi Uygulamaları ve Sonuçları”, Maliye Hesap Uzmanları Derneği Yayınları, İstanbul.
- Atmaca, M. 2010. “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına ve Vergi Yasalarına Göre Düzenlenen Temel Mali Tabloların Finansal Analiz Açısından Karşılaştırmalı Olarak İncelenmesi ve Türkiye Uygulaması”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ayanoğlu, Y. 2001. “Dönem Net Karının Belirlenmesi ve Ertelenen Vergi Etkilerinin Finansal Tablolara Yansıtılması”, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- BİST 50 Şirketlerin Finansal Tabloları ve Dipnot Bilgileri. <https://www.kap.org.tr/tr/> (Erişim Tarihi: Nisan – Haziran 2015)

- Çelik, O. 2014. “Örnek Uygulamalarla **Ertelenmiş Vergi** ve Türkiye Finansal Raporlama Standartlarına Geçiş”, TÜRMOB Yayınları-425, Ankara.
- Ergin, N. E. ve Y. Ayanoglu. 2015. “Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tablo Kullanıcıları Açısından Önemi”, Gazi İktisat ve İşletme Dergisi, 1(1).
- Ergin, N. E. 2016. “Türkiye Muhasebe (Finansal Raporlama) Standartları ile Türk Vergi Mevzuatı Arasındaki Farkların Ertelenmiş Vergilere Etkisi ve Bist-50 Şirketleri Üzerinde Yapılan Bir Analiz”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Mackenzie, B., D. Coetsee, B. Colyvas, T. Njikizana, R. Chamboko, B. Hanekom and E. Selbst. 2014. “Interpretation and Application of International Financial Reporting Standards”, NJ: John Wiley & Sons, Inc.
- Revsine, L. D., W. Collins and W. B. Johnson. 2005. “Financial Reporting and Analysis” (3.ed.), Prentice Hall, New Jersey.
- Sandıkcioglu, A. 2009. “Finansal Raporlamada Ertelenmiş Vergi Uygulamaları ve İMKB’de İşlem Gören Şirketler Üzerinde İnceleme”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Süer, A. Z. 2010. “Ertelenmiş Vergilerin Finansal Raporlamadaki Yeri ve Önemi; Bir Araştırma”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- TMS 12 Gelir Vergileri Standardı. <http://kgk.gov.tr/contents/files/TMS12.pdf> (Erişim Tarihi: 12.04.2016).
- Yereli, A., N. Kayalı ve Y. Yeğinboy. 2012. “TMS 12 - Gelir Vergileri Standardına Göre, Ertelenmiş Vergi Varlığı ile Yükümlülüklerinin Muhasebeleştirilmesi ve Mali Tablolar Üzerindeki Etkisi”, Dayanışma Dergisi, 114 (Nisan).

EK 1. BİST-50 Endeksindeki Şirketlerde Ertelenmiş Vergiye Neden Olan En Önemli Faktörler

	Tic. Alak/Borç	MDV/MODV	Yat. Amaç Gym.	Stok	Finans Varlık	Finans Borç	Kıdem Tazm.	Çalış. Sağ. Diğ. Fayda	Borç Karş.	Devlet Teşvik	Yab. Para Kur Farkı	Ert. Finans. Geliri/Gideri	Gider Tahakk./ Ert. Gider	Türev Araç	Vergi Avantajı	Mali Zarar	Ertelen. Gelir/ Gelir Thk.
AEFES	X	X		X			X		X							X	
AFYON	X	X		X			X	X	X							X	
AKBNK		X			X			X									
AKSEN	X	X		X			X				X	X				X	
ARCLK	X	X		X	X							X	X	X	X		
ASELS	X	X		X	X		X	X	X						X		
BAGFS		X					X	X			X	X					
BIMAS		X					X				X						
CCOLA	X			X		X	X	X						X	X	X	
DOAS		X		X	X		X		X							X	
DOHOL	X	X	X				X					X		X		X	
ECILC	X	X		X			X	X	X			X				X	
EGEEN	X	X		X			X	X	X								
ENKAI	X	X		X	X		X				X			X			
EREGL	X	X		X		X	X	X	X		X			X	X	X	
FROTO		X		X			X		X				X		X		
GARAN					X				X					X	X	X	
GOLTS	X	X	X	X			X		X			X				X	
GUBRF	X		X	X			X				X		X		X	X	
HALKB					X		X		X								
ISCTR		X			X				X		X						
KARSN		X		X			X	X	X			X			X	X	X
KCHOL		X			X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	

[illegible]

Ek-2. BİST 50 Şirketlerinin Bazı Finansal Tablo Kalemleri

CCOLA	BIMAS	BAGFS	ASELS	ARCLK	AKSEN	AKBNK	AFYON	AEFES	
	1.481	1.578	281.235	77.353	93.438	21.045	314	153.272	EVV
212.317	15.059	65		245.422	82.390	53.582		1.633.503	EVB
5.985.370	14.463.059	330.333	2.498.109	12.514.033	1.957.438	14.690.586	77.036	10.079.137	Net Satış
7.201.860	3.238.131	726.336	4.985.434	12.395.005	3.459.741	218.696.598	70.962	20.113.805	Toplam Aktif
3.373.032	1.149.531	282.588	2.218.894	4.398.698	1.022.222	26.140.044	53.326	11.823.939	Özkaynak
3.828.828	2.088.600	443.748	2.766.540	7.996.307	2.437.518	192.556.554	17.635	8.289.866	Toplam Borç
-73.000	-113.011	-2.132	-1.289	-80.892	-9.553	-1.109.941	-2.043	-124.729	Dönem Vergi
-12.742	-3.616	156	81.030	-12.752	22.377	155.095	-1.243	56.255	Ert. Ver. Gld./Gel.
385	2.839		-12.657		327	-283.432		988	Dkg Ert Vergi
		-216		1.475			20		Özk.Ert Vergi
14.364	-71			-1.936				60.609	YP Çev. EV
347.204	395.299	21.820	350.095	637.978	39.437	3.378.646	12.972	-331.554	Dönem Kar/Zar.
206.650	-8.332	971	281.960	-24.153	-1.308	1.092.728	-81	-1.264.112	Dkg Net Kar

HALKB	GUBRF	GOLTS	GARAN	PROTO	EREGL	ENKAI	EGEEN	ECILC	DOHOL	DOAS
309.467	17.876		450.957	483.516	31.881	124	579	10.667	105.827	6.287
4.474	32.637	282			658.110	833.456		81.500	150.338	3.691
11.718.970	2.848.230	352.111	16.518.449	11.924.837	11.484.137	12.727.939	229.402	1.046.781	3.543.263	7.692.702
157.354.261	3.271.645	574.325	247.051.091	7.235.393	15.933.674	18.117.027	159.435	3.263.485	6.877.335	2.827.257
15.817.408	1.278.412	329.958	26.627.069	2.754.182	10.310.307	12.092.501	133.346	2.761.045	2.909.850	1.236.335
141.536.853	1.993.233	244.367	220.424.022	4.481.211	5.623.367	6.024.526	26.089	502.440	3.967.485	1.590.922
-955.292	-71.807	-14.586	-1.449.083	23.293	-266.045	-305.176	-8.090	-11.809	-35.400	-43.584
396.704	13.824	4.446	349.706	181.151	-38.735	-92.414	-535	1.419	-6.609	365
-97.645	-5.557		-121.763	451	10.909	9.222	-108	2.338	699	-4.345
						1.829			3.211	
					-189.137	99.447			24.430	
2.287.303	440.864	45.137	3.684.547	594.856	1.660.791	1.504.728	56.713	-61.244	-311.638	253.078
435.082	1.671	-216	351.538	98.176	749.271	-1.184.112	432	-41.058	-91.977	338.271

Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerinin Oran Analizi Yöntemi
Kullanılarak İncelenmesi

PGSUS	PETKM	OTKAR	NETAS	MGROS	KRDMD	KOZAL	KOZAA	KCHOL	KARSN	ISCTR
13.401	44.480	39.336	7.196		7.938	58.948	72.094	2.528.216	32.064	637.937
128.641			4.761	115.211			1.634	418.970		1.882
3.081.728	4.132.846	1.231.634	740.959	8.122.667	2.189.238	885.888	1.034.608	68.336.365	358.284	17.752.690
3.534.719	3.788.257	1.235.552	901.106	5.593.495	3.541.610	2.019.552	2.782.162	63.941.008	1.134.688	275.776.433
1.161.160	2.183.261	244.327	322.898	919.166	1.570.885	1.868.679	2.481.228	29.301.469	232.844	31.712.461
2.373.558	1.604.996	991.225	578.208	4.674.329	1.970.725	150.873	300.934	34.639.539	901.843	244.063.972
-3.959	0	-4.582	-1.834	-85.278	-20.434	-115.670	-121.121	-220.002	-628	-1.293.016
11.591	70.450	-4.431	7.634	-214	-10.208	52.936	51.917	1.253.277	11.425	287.857
19.604	297	428				973	1.172		1.636	-293.464
-510	-24.543		456	-373				-52.574		-19.762
7.245	46.204		-143	233				-483		-2.520
143.307	8.679	72.771	11.845	98.506	330.978	494.890	398.680	4.214.282	-100.019	3.732.036
-127.605	-1.187	-1.713	21.990	-9.564		-6.444	-7.239	-4.310	-1.245	2.645.971

601 2016/3

TTKOM	TSKB	TRKCM	TOASO	TKFEN	THYAO	TCELL	TAVHL	TATGD	SISE	SAHOL
259.308	18.933	82.454	128.500	47.076		59.088	206.264	3.050	235.477	477.413
228.929		62.900		63.938	1.517.938	56.308	9.354		30.965	114.976
13.601.623	819.918	2.018.618	7.440.009	4.474.755	24.157.801	12.043.587	2.648.050	817.038	6.875.894	10.517.510
19.877.787	16.225.701	4.383.746	7.124.284	4.955.482	31.875.607	23.668.317	7.465.541	663.966	12.349.787	230.526.555
6.303.340	2.424.251	2.537.101	2.241.171	1.996.064	9.154.403	16.688.758	2.103.403	349.963	7.239.260	36.857.880
13.574.447	13.801.450	1.846.645	4.883.113	2.959.418	22.721.204	6.979.559	5.362.138	314.003	5.110.527	193.668.675
-696.190	-120.210	-60.295	-20.660	-48.799	-9.875	-709.437	-177.542	-8.303	-170.657	-1.201.231
89.277	27.974	39.935	122.645	10.319	-432.012	-21.655	25.245	598	95.973	229.008
30.524	-27.937	-4.637	-23.279	521	85.628	196	-21.143		-8.398	
					-2.550	15.575		-275		-250.754
828		-1.649		-4.407	-61.670	-3.646	-7.822		-39.315	-3.494
1.968.968	374.111	296.112	574.238	57.857	1.819.260	1.438.700	620.614	150.262	419.777	4.350.859
-125.387	109.411	-69.071	93.119	19.040	372.653	465.460	-145.630	-2.022	-136.482	1.110.896

Ertelenmiş Vergilerin Finansal Tablolar Üzerindeki Etkilerinin Oran Analizi Yöntemi
Kullanılarak İncelenmesi

YKBNK	VESTL	VAKBN	ULKER	TUPRS
172.306	39.219	172.959	9.455	2.623.134
2.439	54.886	15.208	31.200	
12.633.965	7.767.303	11.664.524	2.891.214	39.722.712
194.958.705	7.321.345	163.551.462	3.188.191	21.932.560
20.213.705	1.370.649	14.960.523	1.229.969	6.212.630
174.745.000	5.950.696	148.590.939	1.958.222	15.719.930
-784.504	-24.456	-612.250	-41.942	-5.147
172.108	2.088	134.235	13.703	1.291.607
-84.087	-7.063	-153.802	-3.441	1.330
		23.657	2.315	
	8.170			
2.056.182	104.122	1.813.843	234.985	1.470.121
262.245	-36.431	620.219	62.084	158

603
2016/3